

Paulina Rosalska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wojciech Ryszard Rzepka

1. Biogram

Urodził się 8 lutego 1940 roku w Kielcach, zmarł w wyniku tragicznego wypadku 21 listopada 2008 roku w Poznaniu. W 1958 roku ukończył Liceum Pedagogiczne w Kielcach, zaraz po zdaniu matury rozpoczął studia z filologii polskiej na UAM w Poznaniu. Pracę magisterską pt. „Wybrane zagadnienia języka «Merkuriusza Polskiego» z 1661 roku” napisał pod kierunkiem W. Kuraskiewicza w roku 1963. Po ukończeniu studiów rozpoczął pracę w Katedrze Języka Polskiego UAM. W roku 1972 uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy pt. „Dopełniacz w funkcji biernika męskich form osobowych w liczbie mnogiej w polszczyźnie XVII wieku” i awansował na stanowisko adiunkta. Stopień doktora habilitowanego otrzymał w roku 1984 na podstawie rozprawy „Demorfologizacja rodzaju w liczbie mnogiej rzeczowników w polszczyźnie XVI–XVII wieku”. Od roku 1985 pracował na stanowisku docenta, a od roku 1991 profesora nadzwyczajnego. Wiosną 1994 roku otrzymał tytuł naukowy profesora, a w 1998 roku awansował na stanowisko profesora zwyczajnego. W roku akademickim 1987/1988 był dyrektorem Instytutu Filologii Polskiej UAM, w 1988 roku objął funkcję dziekana Wydziału Filologii Polskiej i Klasycznej UAM, którą piastował do roku 1993. W latach 1996–2002 kierował Zakładem Historii Języka Polskiego IFP UAM. Przez piętnaście lat, od roku 1985 do 2000, współpracował także z Uniwersytetem Szczecińskim, pełniąc ważną rolę w formowaniu językoznawstwa polonistycznego na tej uczelni. Był współinicjatorem powstania w 1991 roku Zakładu Historii Języka Polskiego US, którego w latach 1990–1992 był kierownikiem. W latach 2000–2003 należał do Centralnej Komisji ds. Tytułu Naukowego i Stopni Naukowych. Był członkiem Komitetu Językoznawstwa PAN, Rady Naukowej IJP PAN, PTJ, Komisji Językoznawczej PTPN, Wydziału Filologiczno-Filozoficznego PTPN, Kieleckiego Towarzystwa Naukowego oraz TMJP. W latach 1983–1990 był głównym redaktorem Wydawnictwa PTPN, ponadto należał do komitetów redakcyjnych kilku czasopism – „Studiów Polonistycznych”, „Studiów z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, „Slavii Occidentalis”, „Studiów Językoznawczych”. Wszedł także do powołanego w 1991 roku Komitetu Redakcyjnego „Słownika języka polskiego XVII i I. połowy XVIII wieku”.

Na dorobek naukowy W.R.R. składa się blisko 200 pozycji bibliograficznych obejmujących przede wszystkim zagadnienia historii języka polskiego, krytyczne edycje tekstów oraz prace leksykograficzne. W literaturze tej szczególne miejsce zajmują opracowania dotyczące leksykologii historycznej oraz fleksji – w dużej mierze opisy te koncentrują się wokół problematyki wpływów obcych do polszczyzny oraz jej odmian regionalnych. Większość dorobku naukowego W.R.R. dotyczy języka doby staro- i średniopolskiej, obejmuje on jednak także prace poświęcone prasłowiańszczyźnie oraz polszczyźnie XIX wieku.

2. Gramatyka

Z prac poświęconych zagadnieniom gramatycznym w dorobku W.R.R. w pierwszej kolejności należy wymienić te, które stanowią analizy zjawisk fleksyjnych w rozwoju języka polskiego. Problemów fleksji dotyczą zarówno prace poświęcone zjawiskom ogólnosystemowym, jak i opisy szczegółowe będące składową szerszych analiz zabytków filologicznych oraz polszczyzny regionalnej. Wśród prac podejmujących zagadnienia ogólnosystemowe na pierwszym miejscu wymienić należy dwie monografie: „Dopełniacz w funkcji biernika męskich form osobowych w liczbie mnogiej w polszczyźnie XVII wieku” (W.R.R. 1975) oraz „Demorfologizacja rodzaju w liczbie mnogiej rzeczowników w polszczyźnie XVI–XVII wieku” (W.R.R. 1985). Pierwsza poświęcona jest procesowi kształtowania się gramatycznej kategorii męskoosobowości. W pracy tej zostało udokumentowane i szczegółowo opisane zjawisko przejmowania przez biernik końcówek fleksyjnych dopełniacza. Druga stanowi opis procesu unifikacji końcówek fleksyjnych celownika, narzędnika i miejscownika rzeczowników w liczbie mnogiej, a w konsekwencji zaniku różnic fleksyjnych między formami reprezentującymi różne rodzaje gramatyczne. Analiza została przeprowadzona zgodnie z założeniami strukturalizmu wypracowanymi przez Irenę Bajerową. W.R.R. wykorzystuje metodę przekrojów synchronicznych opierającą się m.in. na skrupulatnym doborze reprezentatywnych źródeł materiałowych, próbach ustalenia normy językowej w danym stadium rozwoju języka oraz na prezentacji danych w formie szczegółowych statystyk. Morfologizację rodzaju W.R.R. rozumie za M. Kucałą jako zwiększenie zależności form fleksyjnych rzeczowników od ich rodzaju (W.R.R. 1985: 11).

→ FLEKSJA, MORFOLOGIA, PRZYPADEK, RODZAJ GRAMATYCZNY, RZECZOWNIK

→ IRENA BAJEROWA

Najważniejsze publikacje

- W.R.R. 1975. *Dopełniacz w funkcji biernika męskich form osobowych w liczbie mnogiej w polszczyźnie XVII wieku*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- W.R.R. 1976. „Uwagi o rozwoju gen.- acc. pl. w polszczyźnie kresowej”. *Studia Polonistyczne* 3: 141–153.
- W.R.R., i H. Zgólkowa. 1977. „Wygasanie staropolskich wskaźników zespolenia w polszczyźnie XVI wieku (chronologia, ekstensja i frekwencja tekstowa)”. W *Problemy polskiej składni historycznej. Konferencja naukowa – Mogilany 23–24 marca 1976*. Kraków: IJP PAN.

- W.R.R. 1978. „Męskoosobowy mianownik liczby mnogiej zaimków i przymiotników typu «naszy nalepszy» // «nasi najlepsi» w polszczyźnie XVII wieku”. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 17: 187–195.
- W.R.R. 1985. *Demorfologizacja rodzaju w liczbie mnogiej rzeczowników w polszczyźnie XVI–XVII wieku*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- W.R.R. 1986a. „Morfologizacja i demorfologizacja rodzaju w historii paradygmatu liczby mnogiej rzeczowników polskich”. *Poradnik Językowy* 5: 292–305.
- W.R.R. 1986b. „Z dziejów form fleksyjnych rzeczowników w polszczyźnie XVI–XVII wieku: celownik liczby pojedynczej rodzaju męskiego”. *Slavia Occidentalis* 43: 135–158.
- W.R.R. 1986–1987. „Mianownik liczby mnogiej rzeczowników męskoosobowych w polszczyźnie literackiej XVI–XVII wieku”. *Studia Polonistyczne* 14–15: 215–232.
- W.R.R. 1988. „Zróżnicowanie geograficzne procesów normalizacyjnych fleksji rzeczownikowej w dawnej polszczyźnie”. *Prace Komisji Językowej ŁTN* 34: 203–211.
- W.R.R. 1990a. „Rola wzorców zaimkowych i przymiotnikowych w ewolucji systemu fleksyjnego rzeczowników polskich”. W *«Tgoli chole Męstrów»*. *Gedenkschrift für Reinhold Olesch*. Köln–Wien, 107–115.
- W.R.R., i T. Zgółka. 1990b. „Teoretyczne podstawy wyjaśniania zmian historycznych w zakresie fleksji języka polskiego”. W *Struktura logiczna rozumowań lingwistycznych*, red. J. Pogonowski, i T. Zgółka, Poznań: Wydawnictwo PTPN, 195–220.
- W.R.R., i T. Zgółka. 1990c. „Rodzaje wyjaśniania zmian historycznych w zakresie polskiej fleksji”. *Język Polski* 70(3–4): 108–114.
- W.R.R. 1991. „Odmiana rzeczowników noga, ręka, oko, ucho w XVI–XVII wieku. (Nota do dziejów liczby podwójnej)”. *Prace Filologiczne* 36: 112–114.
- W.R.R. 1991–1992. „Morfologizacja rodzaju w zakresie fleksji rzeczowników w dobie staropolskiej”. *Roczniki Humanistyczne KUL. Językoznawstwo* 39–40(6): 181–192.
- W.R.R. 2001. „Glosa do staropolskiego czasu zaprzeczonego z aorystycznym słowem posiłkowym”. *Prace Językoznawcze* 26: 202–211.
- W.R.R., i J. Migdał. 2002. „Wygasanie form dualnych rzeczowników w polszczyźnie XVI i XVII wieku”. W *Język polski. Współczesność. Historia*, red. W. Książek-Bryłowa, i H. Duda. Lublin: Wydawnictwo KUL.

Literatura podmiotowa

- Migdał, J., i A. Pihan-Kijasowa. 2005. „Jubileusz 65-lecia urodzin Profesora Wojciecha Ryszarda Rzepki”. W *Ad perpetuam rei memoriam. Profesorowi Wojciechowi Ryszardowi Rzepce z okazji 65. Urodzin*, red. J. Migdał. Poznań: Wydawnictwo „Poznańskie Studia Polonistyczne”, 5–11.
- Migdał, J., i A. Pihan-Kijasowa. 2009. „Profesor Wojciech Ryszard Rzepka (8 II 1940 – 21 XI 2008)”. *Język Polski* 1: 40–42.
- Migdał, J., A. Pihan-Kijasowa, i T. Lisowski. 2011. „Wstęp: Wojciech Ryszard Rzepka – badacz dziejów języka polskiego”. W *Studia nad dawną polszczyzną ogólną i regionalną*, red. A. Pihan-Kijasowa, J. Migdał, i T. Lisowski, Poznań: Wydawnictwo PTPN, 9–32.
- Migdał, J., i A. Piotrowska-Wojaczyk. 2015. „Poznańska szkoła językoznawstwa historycznego”. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza* 22(1): 153–167.

- Pihan-Kijasowa, A. 2009. „Profesor Wojciech Ryszard Rzepka (1940–2008)”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 55: 33–36.
- Pihan-Kijasowa, A., J. Migdał. 2010. „Profesor Wojciech Ryszard Rzepka (1940–2008). Uczony–Mistrz–Człowiek”. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza* 16: 9–19.
- Walczak, B. 2009. „Profesor Wojciech Ryszard Rzepka (8 lutego 1940 – 21 listopada 2008)”. *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej* 44: 23–30.
- Walczak, B. 2015. „General Linguistics at Poznań University”. *Studia Linguistica Universitatis Iagellonicae Cracoviensis* 132: 43–52.
- Walczak, B. 2015. „Wojciech Ryszard Rzepka na tle poznańskiej tradycji językoznawstwa historycznego”. *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Językoznawcza* 22(1): 269–280.
- Walczak, B. 2017. „Wspomnienie o Profesorze Wojciechu Rzepce”. W *Znaki pamięci 2. Spuścizna językoznawców polskich drugiej połowy XX wieku*, red. Z. Zaron, i M. Grochowski. Warszawa: Wydział Polonistyki UW, 107–113.